

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Forskrifter om rammeplan for femårige grunnskolelærerutdanninger – høringssvar fra UiT Norges arktiske universitet

Viser til brev fra Kunnskapsdepartementet datert 21. desember 2015, der departementet sender på høring forslag til *Forskrifter om rammeplan for femårige grunnskolelærerutdanninger*.

UiT Norges arktiske universitet (UiT) mener de foreslåtte forskriftene er et godt grunnlag for å realisere de nasjonale ambisjonene om integrerte, profesjonsrettede og forskningsbaserte grunnskolelærerutdanninger på masternivå. Forskriften peker i retning av programmer med en tydelig visjon for fremtidige lærere med profesjonsrettet forsknings- og utviklingskompetanse som i neste omgang kan brukes i endrings- og utviklingsarbeid i profesjonsutøvelsen. UiTs kommentarer og innspill til forslagene gis i det følgende.

Navn på utdanningene

Kunnskapsdepartementet har valgt å gjøre en substansiell endring i rammeplanutvalgets forslag til forskrift ved å kalle utdanningene for *grunnskolelærerutdanninger* og ikke *lektorutdanninger*. Dette grepet er det ikke argumentert for, men det forstås som et grep for å opprettholde en forskjell mellom de tre lærerutdanningene, altså 1-7, 5-10 og 8-13 som ikke lenger er der. Alle er integrerte mastergradsprogram, kandidatene blir lærere i norsk skole, og alle får tittel og lønn som lektorer. Ved å velge begrepet lektorutdanning vil man understreke viktige likheter (femårige integrerte mastergradsprogram), og også sammenhengen mellom 1-7, 5-10 og 8-13. Ett felles begrep vil også gjøre det enklere å nå ut til potensielle søkere i rekrutteringsarbeidet. Institutt for lærerutdanning og pedagogikk har i flere år tilbudt integrert master i lærerutdanning for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn gjennom Pilot i Nord, instituttet har møtt på en rekke utfordringer i rekrutteringsarbeidet, noe som har slått uheldig ut på søkingen til de to lærerutdanningene jf. lektorutdanningen. UiT mener at navnene på lærerutdanningene i Norge må harmoniseres.

UiT ønsker uansett ikke at utdanningene skal hete grunnskolelærerutdanning, velger KD å ikke ta inn lektor i navnet, ber vi om at utdanningene skal hete master i lærerutdanning.

Navneendring fra pedagogikk til profesjonsfag

UiT viser til at rammeplanutvalget i sitt utkast valgte å bruke pedagogikk etter en gjennomgående faglig vurdering. Politisk velger man likevel å endre navnet til profesjonsfag.

Pedagogikkfaget har en lang tradisjon som lærerutdanningsfag og i forskning på lærerutdanning og skole. Betegnelsen profesjonsfag vil kunne dekke over det faktum at pedagogikk er den fagdisiplin som er hovedleverandør av teoretisk og empirisk kunnskap om undervisning, læring

og lærerens yrkesutøvelse. Samtidig usynlig gjøres også de øvrige fagenes profesjonsdannende rolle. Alle fag som tilbys i lærerutdanningen er profesjonsfag. Pedagogikk bør derfor hete pedagogikk i lærerutdanningen.

§ 1 Virkeområde og formål

Formålet med å oppgradere dagens grunnskolelærerutdanninger til masternivå er å få til en faglig og profesjonsrettet fordypning i alle fag. Vi ser det som viktig for en slik fordypning at begrepet «*erfaringsbasert*» integreres i den innledende formuleringen i tredje avsnitt i begge forskriftene: «*Forskriftens formål er å sikre at lærerutdanningsinstitusjonene tilbyr en integrert, profesjonsrettet, erfarings- og forskningsbasert grunnskolelærerutdanning*».

Ut fra intensjonen om at utdanningene skal oppleves å være attraktive, relevante og kjennetegnes av «*et nært samspill med profesjonsfeltet og det samfunnet skolen er en del av*» foreslår vi å markere kulturfeltet som en slik samspillsarena. Dette begrunnes ut fra opplæringslovens sterke vektlegging av kulturaspekter, rapporten fra ekspertgruppen for kunst og kultur – *Det muliges kunst* og *Lærerløftets* ambisjoner om flere karriereveier for lærere. Vi foreslår formuleringen i tredje avsnitt siste setning i begge forskrifter: «*Utdanningen skal gi internasjonale perspektiver, sette lærerprofesjonen inn i en historisk, kulturell og samfunnsmessig sammenheng og bidra til kritisk refleksjon og profesjonsforståelse*».

§ 2 Læringsutbytte

Kunnskap

I det fjerde strekpunktet i forskriften for 5.-10. trinn foreslår vi at dannelsingsdimensjonen markeres: «*... ledelse og vurdering av elevers lærings- og danningsprosesser og hva som fremmer elevers læring i fagene*».

I det femte strekpunktet i forskriften for 5.-10. trinn foreslår vi at det kulturelle markeres: «*... læring og danning i ulike sosiale, kulturelle og flerkulturelle kontekster ...*».

Ferdigheter

Til andre strekpunkt i begge forskrifter foreslås følgende endring: «*Kandidaten kan på faglig grunnlag ta ansvar for å utvikle og lede inkluderende, kreative, skapende, trygge og helsefremmende læringsmiljøer der opplæringen tilpasses ulike elevers behov og fører til gode faglige, sosiale og estetiske læreprosesser*».

Generell kompetanse

Også under dette punktet i begge forskriftene bør kunst- og kulturdimensjonen markeres tydelig. Vi foreslår følgende justeringer:

Til strekpunkt 2:

«*Kandidaten kan styrke internasjonale, kulturelle og flerkulturelle perspektiver ved skolens arbeid, stimulere til demokratisk deltakelse og bærekraftig utvikling*».

Til strekpunkt 6:

«*Kandidaten kan bidra aktivt til innovasjonsprosesser, ta ansvar for samarbeid om faglig og pedagogisk nytenking i skolen og involvere lokalt arbeids-, samfunns-, kunst- og kulturliv i opplæringen*».

§ 3 Struktur og innhold

Struktur/oppbygging

UiT mener strukturen som rammeplanen legger opp til er til et viss hinder for en femårig integrert lærerutdanning. Selv om det påpekes flere ganger at utdanningen skal være integrert kan strukturen leses mer som en 3+2-årig utdanning, ved at de to siste årene er viet til masterfag og pedagogikk. Det virker som at innholdet i GLU er redusert til 3 år. UiT foreslår at det åpnes for en faglig fordypning i 4. studieår, i fag 1 på 1-7 og i fag 1 og 2 på 5-10. Profesjonsfaget kan dermed være større de første 3 årene og dermed mer integrert.

Differensiering

Ved UiT har vi gjennom Pilot i Nord prøvd ut både GLU-reformens strukturelle differensiering (antall undervisningsfag) og faglig differensiering (profesjonsfaglig 1-7 og fagdidaktisk 5-10-utdanning). På denne måten legger programmene opp til å utdanne henholdsvis *klasselærere* med særlig kompetanse i å ivareta begynneropplæring i et helhetlig perspektiv (1-7), og *faglærere* med særlig kompetanse i å ivareta den faglige dybdelæringen (5-10). Erfaringene er positive, og blant annet rapporterer skolene at denne strukturelle og faglige differensieringen svarer godt til regionens behov for fremtidens skole. Våre samarbeidspartnere uttrykker også en bekymring for at fremtidens lærere skal ha for få undervisningsfag, og at dette vil i verste fall bidra til at lærere underviser i fag de ikke har kompetanse i.

Det åpnes opp for å bytte ut studiepoeng i undervisningsfag IV med skolerelevant fag (eller fordypning i ett av de andre undervisningsfagene), men dette vil i så tilfelle begrense de nye lærernes portefølje av undervisningsfag. Dersom reduksjon i antall undervisningsfag blir hovedløsningen for institusjonene på nasjonalt nivå, vil ikke dette styrke norske læreres fagkompetanse. En slik hovedløsning vil også gjøre 1-7-utdanningen mer lik 5-10-utdanningen, noe som tar bort grunnlaget for den strukturelle differensieringen som var grunnlaget for GLU-reformen. UiT foreslår at man tar bort muligheten til skolerelevante fag i begge utdanningene.

Profesjonsfag

I de nye forskriftene er det foreslått at de nye masterprogrammene for 1.-7. og 5.-10. trinn skal inneholde minimum 60 studiepoeng profesjonsfag fordelt på 30 studiepoeng i 1.-3. studieår og 30 studiepoeng i 4.-5. studieår. For 5-10-utdanningen er profesjonsfaget det eneste fellesfaget, og dette faget får dermed en særlig viktig funksjon i integrasjonen mellom kunnskapsområdene i utdanningen, altså pedagogikk, fag, fagdidaktikk og praksis. 1-7-utdanningen har i tillegg norsk og matematikk som fellesfag.

Profesjonsfag (pedagogikk) har også en viktig rolle i utviklingen av profesjonsidentiteten til fremtidens lærere. Men selv med et spisset, profesjonsrelevant profesjonsfag, er tematreningsen innen faget stor. I tillegg til å ivareta faginterne kompetansemål knyttet til lærerrollen, elevenes læring og skolen i samfunnet, må faget bidra substansielt til å ivareta fagovergripende tema for å sikre at utdanningen som helhet innfrir forventningene i forskriften. Ett eksempel på fagovergripende tema er opplæring om samiske forhold og samiske elevers rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk (§ 1 Virkeområde og formål). Dette kan også være gjeldene for skriftspråkkompetanse, da norsk ikke er et obligatorisk fag i 5-10. Erfaringene så langt og innspill fra studenter på vår 5-10-utdanning viser at utvikling av kompetanse både handler om *skriftspråksferdigheter*, men at det også må handle om *kunnskaper* om tospråksituasjonen og *holdninger* til språk. Også forskningen innen skrivepedagogikk støtter en slik helhetlig tenkning for å få til bedre progresjon i studentenes skriftspråkkompetanse. Å ta ambisjonene om å utvikle studentenes skriftspråkkompetanse både innen bokmål og nynorsk på

alvor, krever en helhetlig innsats for studentenes læring. Dette, sammen med RLE-modulen, peker i retning av et større profesjonsfag enn det den forelagte forskriften legger opp. Alternativt må man endre/ta bort RLE-modulen.

Regjeringens forslag til ny 5-årig lærerutdanning svekker pedagogikkens rolle i norsk lærerutdanning. Dette vil føre til en svakere lærerprofesjon og at pedagogikkens rolle som viktig leverandør av forskningsbasert kunnskap om og for skolen svekkes.

RLE-modulen

For å styrke lærerkompetansen i et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn skal kunnskap om religion, livssyn og etikk utgjøre en modul tilsvarende 15 studiepoeng integrert i elevkunnskapsdelen av profesjonsfaget. Dette er etter vårt syn en inngripen i faget pedagogikk (profesjonsfag), som har sitt kompetansecundament både i didaktikk og etikk. Disse to kjernekomponentene er uløselig knyttet sammen og danner grunnlaget for å bli en kompetent lærer. Danning er pedagogikkens «formel» og må sees i lys av generell læreplan der sluttmålet setter kunnskap inn i et overordnet demokratiperspektiv. Derfor har etikk, religion og livssyn vært tydelige og integrerte tema i de ulike emnene i profesjonsfaget fra første studieår av, for eksempel i tilknytning til lærerrollen, elevmangfold og tilpasset opplæring. Den inngripen i faget som RLE-modulen innebærer, er ikke faglig fundamentert i pedagogikkfaget og vil øke tematrengheten i profesjonsfaget.

UiT mener at det er viktig at kommende lærere har kompetanse om det flerkulturelle Norge og anerkjenner at *en del* av denne kompetansen må innbefatte religion, livssyn og etikk. Profesjonsfaget utgjør kun 60 studiepoeng. UiT mener at det blir et *for stort* fokus på det flerkulturelle Norge hvis man skal bruke 25% av profesjonsfaget til dette. UiT foreslår at denne tematikken integreres i de øvrige læringsutbyttebeskrivelsene i profesjonsfaget (pedagogikk) uten videre studiepoengfastsettelse.

Spesialpedagogikk

Antall elever som mottar spesialundervisning i skolen er økende. Dette er en svært heterogen gruppe hvor mange har lærevesker som krever spesialisert forståelse og tilrettelegging. Spesialpedagogiske tema er nærmest ikke-eksisterende i dagens grunnskolelærerutdanning. Dette gjør det opp til den enkelte faglærers interesse og kunnskap hvorvidt studentene våre får innsikt i slike temaer. Om få år vil lærere med høy kompetanse innenfor spesialpedagogikk være ute av skolen. Det er lite sannsynlig at studenter som har fullført 5-årig GLU med integrert master er interesserte i å supplere med ytterligere en mastergrad. Dette betyr at vi er nødt til å finne løsninger innenfor det integrerte masterløpet for GLU-studentene. UiT mener at emner i spesialpedagogikk må inn i profesjonsfaget (pedagogikk). En inkluderende skole kan bare realiseres dersom lærernes kunnskap reflekterer mangfoldet i elevenes forutsetninger og behov. Det er en fallitterklæring å legge opp til at spesialpedagogisk kompetanse bare skal tilføres skolen utenfra. I praksis vil det føre til at ansvaret for at skolen har et minimum av kunnskap om elever med særskilte behov og funksjonsnedsettelse skyves over til foreldrene. Lærerutdanningen må derfor ivareta den spesialpedagogiske kompetansen for å motvirke ytterligere marginalisering og diskriminering av utsatte grupper av barn og unge.

Masteremner/masteroppgaven

Master i begynneropplæring må gi rom for en tolkning som åpner opp for et mangfold av profesjonsrettede mastere der det også må være mulig å ha et spesialpedagogisk perspektiv.

I Pilot i Nord var det en klar intensjon om at en profesjonsfaglig master i 1-7-utdanningen skulle bidra til samarbeid mellom fag og pedagogikk. Det er nettopp i samarbeid mellom fagdidaktikk og pedagogikk at vi ser kjernen til gode profesjonsrettede mastere.

UiT foreslår at masterfag i 1-7-utdanningen skal være profesjonsfag (pedagogikk) fortrinnsvis knyttet til begynneropplæring og/eller fagdidaktikk.

UiT mener videre at det burde åpnes opp for at studenter på 5-10-utdanningen også kan skrive en master i profesjonsfag (pedagogikk). Vi ser behov for at lærere på 5.-10. trinn har en styrket kompetanse for tema som er særlig relevante på ungdomstrinnet, eksempelvis barn og unges psykiske helse. Vi vil derfor argumentere for at 5-10 utdanningen som hovedregel skal munne ut i en fagdidaktisk master med tre undervisningsfag, men at det åpnes for at studenter kan velge profesjonsfag som masterfag etter samme modell som den foreslåtte modellen for begynneropplæring på 1-7-utdanningen.

UiT mener at regjeringens forslag overser den forskningsbaserte kunnskap om den bredde i kompetanse lærerne trenger for å kunne møte kompleksiteten av utfordringer i skolen og som kun pedagogikkfaget kan ivareta på en syntetiserende og fagovergripende måte.

Praktiske og estetiske fag

UiTs erfaringer fra Pilot i Nord viser at de praktiske og estetiske fagene har blitt svekket i de femårige lærerutdanningene. Fagmiljøene ved UiT uttrykker derfor bekymring for disse fagenes plass i de nye lærerutdanningene. Det kunstfaglige kompetanseområdet innen undervisning og forskning anser vi som et viktig bidrag til å realisere målet om å skape helhetlige, integrerte, attraktive og relevante profesjonsutdanninger. Ludviksenutvalgets utredning *Fremtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser* (NOU 2015:8) peker også på at disse fagene bør være sentrale i norsk skole.

Forslag til forskrifter åpner for felles undervisning i overlappende temaer mellom lektorutdanningene for trinn 1-7 og 5-10, blant annet tenkt i forhold til nødvendige egenferdigheter læreren trenger innenfor praktiske og estetiske fag. UiT støtter dette og ønsker en enda klarere presisering i forskriften. Ved UiT har man gode erfaringer med at for eksempel drama som arbeidsform gir verdifulle skapende impulser og erfaringer på tvers av fagene i lærerutdanningene. De femårige integrerte masterprogrammene i lærerutdanning 1.-7. trinn og 5.-10. trinn ved UiT har i studieplanene både dramapedagogiske læringsutbyttebeskrivelser og obligatoriske dramafaglige arbeidskrav i profesjonsfag, norsk og matematikk. Lærerstudentene i Tromsø har hatt opp imot 100 undervisningstimer i drama, fordelt på de fire første årene i utdanninga (noe mindre på lærerutdanningen for 5.-10.trinn). Fagmiljøet har hatt gode erfaringer med å bruke dramafaglige metoder til å utvikle studentenes profesjonskompetanse, og fått mange positive tilbakemeldinger fra studentene på dette. Det er viktig at lærerutdanningsinstitusjonene blir gjort oppmerksom på slike muligheter gjennom presiseringer eller eksemplifiseringer i forskriftene.

§ 6 Fritaksbestemmelser

Fritak basert på avlagt eksamen eller prøve

Første setning i første avsnitt i paragrafen om fritaksbestemmelser er noe uklar.

Fritak fra prøve i begge målformer

Til tross for at norsk er et obligatorisk fag i 1-7-utdanningen legges det opp til at studenter som har vurdering i bare én av målformene (enten bokmål eller nynorsk) kan søke om fritak fra

vurdering i denne målformen. Det er grunn til å stille spørsmål om dette er i samsvar med utviklingen innen skolefaget norsk, der det legges opp til at elevene tidlig i barneskolen skal møte både bokmål og nynorsk. Norsklærere trenger med andre ord kunnskap i begge målformene for å være gode lærere i både bokmål og nynorsk, og dette dokumenteres blant annet gjennom vurdering i lærerutdanningen.

Fritak fra vurdering i en av målformene i videregående skole betyr i praksis at eleven enten har utenlandsk bakgrunn, eller at eleven har fritak på grunn av lese- eller skrivevansker. Fritak gjelder typisk den målformen som ikke er hovedmål i den aktuelle kommunen eller regionen som eleven har sin videregående opplæring fra. Når et fritak for vurdering er forankret i regionale språkvalg, skaper dette utfordringer for studenter som skal sertifiseres til å bli lærere i hele Norge.

I lys av dette er fritaksbestemmelsene rundt prøving i begge målformer i 1-7 og 5-10-utdanningene problematiske. Vi vil derfor argumentere mot fritaksordningen, og heller argumentere for at med innføringen av master i grunnskolelærerutdanning skal vi benytte anledningen til å styrke *alle* lærerstudenters kompetanse både i bokmål og nynorsk.

§ 7 Ikrafttredelse og overgangsregler

UiT foreslår følgende endringer i § 7: *Studenter som følger tidligere rammeplaner, har rett til å få vitnemål inntil XX. Fra dette tidspunktet oppheves Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.7. trinn og 5.-10. trinn. Institusjonenes eksamensforskrift fastsetter hvor lenge eksamen blir arrangert.* UiT begrunner det med at selv om emner utgår så kan studenter med påbegynt, men ikke fullført GLU-utdanning, likevel få vitnemål etter regelen om innpassing - dvs. at eksamen i tilsvarende emner blir godkjent.

Vennlig hilsen

Wenche Jakobsen
prorektor utdanning

Lasse Lønnum
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur